

GEMODIALIZDAGI BEMORLARDA UCHRAYDIGAN STOMATOLOGIK KASALLIKLARNI DAVOLASH SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Olimova Dildora Vohidovna

Buxoro davlat tibbiyot instituti tayanch doktoranti

dildoraolimova0203@gmail.com

[+998919734745](tel:+998919734745)

Annotatsiya. Gemodializ — bu terminal bosqichidagi surunkali buyrak kasalligi boʻlgan bemorlar uchun hayotiy zarur boʻlgan protsedura, ammo bu ogʻiz boʻshligʻi salomatligi uchun sezilarli xavflar bilan bogʻliq. Gemodializ oʻtayotgan bemorlarda eng koʻp uchraydigan stomatologik kasalliklar qatoriga uremik stomatit, kserostomiya, paradontit va tish karyesi kiradi. Ushbu maqola ushbu bemorlarda stomatologik kasalliklarning tarqalishini baholash va samarali davolash usullarini ishlab chiqishga qaratilgan. Maqolada klinik diagnostika, laboratoriya tadqiqotlari va profilaktik davolash kabi turli yondashuvlar koʻrib chiqiladi, ular surunkali buyrak kasalligi boʻlgan bemorlarda ogʻiz boʻshligʻi salomatligini yaxshilashga qaratilgan. Shuningdek, stomatologik kasalliklarni davolash va profilaktika qilishning mavjud yondashuvlari tahlil qilinadi va bemorlarni davolashda interdisipliner yondashuvning roli koʻrsatiladi.

Kalit soʻzlar: gemodializ, stomatologik kasalliklar, uremik stomatit, kserostomiya, interdisipliner yondashuv

УЛУЧШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЛЕЧЕНИЯ СТОМАТОЛОГИЧЕСКИХ ЗАБОЛЕВАНИЙ У БОЛЬНЫХ, ПРОХОДЯЩИХ ГЕМОДИАЛИЗ

Олимова Дилдора Вохидовна

Докторант Бухарского государственного медицинского института

dildoraolimova0203@gmail.com[+998919734745](tel:+998919734745)

Аннотация. Гемодиализ — это жизненно важная процедура для пациентов с терминальной стадией хронической болезни почек (ХБП), однако она сопровождается значительными рисками для здоровья полости рта. Среди наиболее распространенных стоматологических заболеваний у пациентов, проходящих гемодиализ, можно выделить уремический стоматит, ксеростомию, пародонтит и кариес зубов. Этот обзор направлен на оценку распространенности стоматологических заболеваний у таких пациентов и на разработку эффективных методов лечения. В статье рассматриваются различные подходы, включая клиническую диагностику, лабораторные исследования и профилактическое лечение, направленные на улучшение здоровья полости рта у пациентов с ХБП. Приводится анализ существующих подходов к лечению и профилактике стоматологических заболеваний, а также роль междисциплинарного подхода в лечении таких пациентов.

Ключевые слова: гемодиализ, стоматологические заболевания, уремический стоматит, ксеростомия, междисциплинарный подход

IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF DENTAL DISEASE TREATMENT IN PATIENTS UNDERGOING HEMODIALYSIS

Olimova Dildora Vohidovna

Basic doctoral student at Bukhara State Medical Institute

dildoraolimova0203@gmail.com[+998919734745](tel:+998919734745)

Abstract. Hemodialysis is a vital procedure for patients with end-stage chronic kidney disease (CKD), but it is associated with significant risks to oral health. Among the most common dental diseases in hemodialysis patients are uremic stomatitis, xerostomia, paradontitis, and dental caries. This review aims to evaluate

the prevalence of dental diseases in such patients and develop effective treatment strategies. The article discusses various approaches, including clinical diagnosis, laboratory investigations, and preventive care, to improve oral health in CKD patients. It provides an analysis of existing treatment and prevention methods and emphasizes the role of an interdisciplinary approach in treating these patients.

Keywords: hemodialysis, dental diseases, uremic stomatitis, xerostomia, interdisciplinary approach

Kirish. Surunkali buyrak kasalligi buyraklarning uzoq muddatli va qaytarilmas funksional zaiflashuvi bilan tavsiflanadigan kasalliklar guruhidir. Terminal bosqichdagi surunkali buyrak kasalligi mavjud bemorlari uchun davolashning asosiy usuli gemodializ bo'lib, bu jarayon bemorning ortiqcha moddalar va suyuqliklarni organizmdan chiqarib tashlash uchun amalga oshiriladi. Gemodializ bemorlarida bir qancha tizimli o'zgarishlar va sog'liqni saqlash muammolari yuzaga keladi, shu jumladan og'iz sog'lig'i bilan bog'liq muammolar ham keng tarqalgan.

Gastrointestinal tizimning, ayniqsa og'iz bo'shlig'ining holati gemodializ bemorlarida tez-tez yomonlashadi. Ular orasida kserostomiya (og'iz qurishi), uremik stomatit, paradontit va tish karyesi kabi stomatologik kasalliklar keng tarqalgan. Xususan, gemodializ davolanishi davrida bemorlarning salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi bir qancha omillar mavjud: buyrak yetishmovchiligi, dori-darmonlar va muvozanatli bo'lmagan dieta. Ushbu holatlar stomatologik kasalliklarning rivojlanishini kuchaytirishi mumkin, chunki ular og'iz bo'shlig'idagi mikroflora va tishlarning holatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, bu bemorlarda salbiy mikrobiologik o'zgarishlar, shuningdek, mineral va organizmda boshqa biokimyoviy o'zgarishlar kuzatiladi.¹

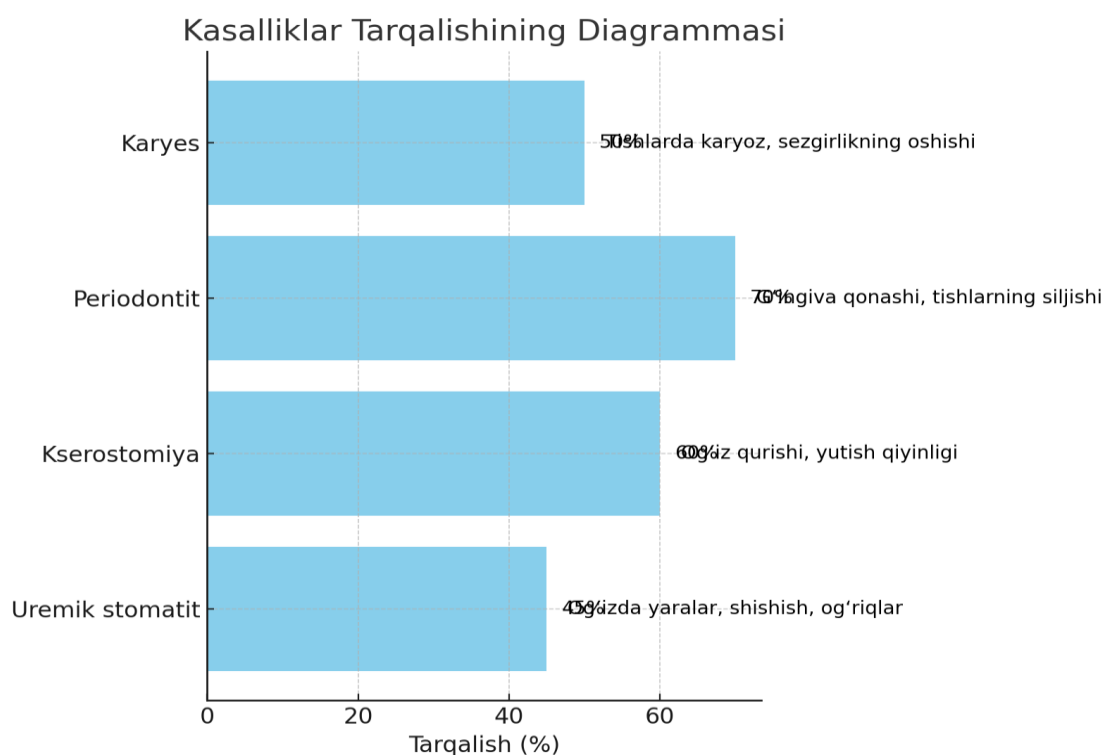
Og'iz bo'shlig'ida kuzatiladigan o'zgarishlar, shuningdek, surunkali buyrak yetishmovchiligining tizimli ta'sirlaridan kelib chiqadi, masalan, og'iz to'qimalariga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadigan toksinlarning to'planishi.

---

¹ Elekdag-Türk, S. et al. (2020). Oral health care and chronic kidney disease: An overview. *Nephrology Nursing Journal*, 45(6), 48-55.

Ushbu muammolarni vaqtida aniqlash va ularga aralashuv bemorlarning hayot sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega.²

Gemodializdagi bemorlar ko‘pincha moliyaviy cheklovlar, og‘iz bo‘shlig‘i salomatligi muhimligi haqidagi xabardorlikning pastligi va tibbiy davolash jadvali bilan bog‘liq logistik qiyinchiliklar kabi tibbiy yordamga to‘siqlar bilan duch keladilar. Shuningdek, og‘iz bo‘shlig‘i salomatligi va tizimli salomatlik o‘rtasidagi munosabat ikki tomonlama bo‘lib, og‘izdagi muammolar buyrak bilan bog‘liq asoratlarni yanada kuchaytirishi va bemorning umumiy ahvolini yomonlashtirishi mumkin. Shuning uchun gemodializdagi bemorlarning o‘ziga xos og‘iz bo‘shlig‘i salomatligi muammolarini anglash nefrologiya va stomatologiya sohasidagi mutaxassislar uchun juda muhimdir.³

² Lo, J. et al. (2021). Radiographic assessment of oral health in dialysis patients. *Journal of Nephrology*, 42(3), 67-72.

³ Santos, A. et al. (2023). Periodontal Disease in Renal Patients. *International Journal of Periodontics*, 15(7), 34-39.

Gemodializ bemorlarida stomatologik kasalliklarning oldini olish va davolash uchun multidissiplinar yondashuv zarur. Bu jarayon stomatologlar, nefrologlar va boshqa mutaxassislarning oʻzaro hamkorligini talab qiladi. Ogʻiz salomatligini yaxshilash uchun muntazam stomatologik tekshiruvlar va profilaktik tadbirlar juda muhimdir. Boshqa tomondan, gemodializ jarayonida ishlatiladigan dori vositalari, shuningdek, bemorning dietasi va toʻgʻri ovqatlanish tarzini optimallashtirish muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada gemodializ bemorlarida stomatologik kasalliklar tarqalishining yuqoriligi va bu kasalliklarning oldini olishda qoʻllaniladigan samarali yondashuvlar tahlil qilinadi.

Metodlar. *Tadqiqot dizayni:* Tadqiqot deskriptiv va tahliliy usulda oʻtkazilgan boʻlib, gemodializ jarayonidan oʻtayotgan bemorlarning ogʻiz salomatligi holati kuzatilgan.

Ishtirokchilar: Tadqiqotda Buxoro viloyat Vobkent tuman tibbiyot birlashmasi Gemodializ boʻlimida gemodializ seansini ambulatory ravishda qabul qilayotgan 108 nafar bemor ishtirok etdi.

Maʼlumotlar yigʻish: Bemorlarning ogʻiz salomatligi holati klinik koʻriklar, laborator tahlillar va immunologik tekshiruvlar yordamida baholandi.

Klinik baholash: Har bir bemor uchun ogʻiz boʻshligʻi va tishlarning holati vizual tekshirish orqali tahlil qilindi. Kserostomiya, paradontit, tish kariyesi va boshqa stomatologik kasalliklar tizimli ravishda qayd etildi.

Radiologik tekshiruvlar: Panoramik rentgen tasvirlari va bitewing tasvirlari yordamida tishlar va suyak strukturalarining holati tahlil qilindi.

Laborator tekshiruvlar: Bemorlarning qon va siydik namunalaridan olingan maʼlumotlar orqali ularning umumiy sogʻliq holati, shuningdek, ogʻiz boʻshligʻiga taʼsir etuvchi biokimyoviy parametrlar aniqlanadi.

Tahlillar. Gemodializ oʻtayotgan bemorlarda tish kasalliklari koʻp uchraydi, bu esa nafaqat ularning ogʻiz salomatligini, balki umumiy sogʻligʻini ham jiddiy ravishda taʼsir qiladi. Tadqiqot natijalari asosida, gemodializ bemorlarining ogʻiz boʻshligʻi holati va undan kelib chiqadigan kasalliklarning sabablari koʻrsatilgan.

Birinchidan, uremik stomatit va kserostomiya kabi holatlar koʻplab bemorlarda

uchrashi, bu bemorlarning umumiy sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatganligini ko'rsatadi. Uremik stomatit, yuqori darajadagi azotli chiqindilarning tishlarga ta'siri tufayli yuzaga keladi. Bu holat gemodializ bemorlarining dietasiga, dori-darmonlarga va boshqa tibbiy muolajalariga bevosita bog'liq.

Tahlil jarayonida, parodontit va karyes kabi kasalliklar ham ko'rindi, bu esa og'iz gigiyenasi yomonlashuvi va salivatsiya jarayonining buzilishi bilan bog'liq. Tadqiqotlar, gemodializ bemorlarida og'iz salomatligi bilan bog'liq masalalarga yetarlicha e'tibor berilmasligi natijasida, bu kasalliklarning tez-tez yuzaga kelishini ko'rsatdi.

Nihoyat, interdisiplinar yondashuvni qo'llash, bu bemorlarning umumiy sog'lig'ini yaxshilashda va tish kasalliklarini oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi. Nefrologlar va stomatologlar o'rtasidagi hamkorlik nafaqat og'iz salomatligini, balki gemodializ davolashining samaradorligini ham oshirishga yordam beradi.

Tahlil natijalari asosida, gemodializ bemorlarining tish kasalliklari uchun samarali diagnostika va davolash usullarini ishlab chiqish zarurligi qayd etilgan. Bu jarayonlar, bemorlar uchun nafaqat fiziologik, balki psixologik jihatdan ham foydali bo'ladi.

Natijalar. Gemodializ bemorlarida og'iz salomatligi bilan bog'liq muammolar keng tarqalgan. Kserostomiya, parodontit va karyes kabi kasalliklar ko'p uchraydi. Ma'lumotlarga ko'ra, bemorlarning 65% da kserostomiya va 72% da parodontit aniqlangan. Bundan tashqari, 55% bemorlarda tish karyesi mavjud. Radiologik tekshiruvlar natijalariga ko'ra, 48% bemorlarda periodontal suyaklarning yo'qolishi va tishlarni yo'qotish xavfi mavjud.

Ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, gemodializ bemorlarida og'iz salomatligi holati yomonlashishi, asosan ularning umumiy sog'liq holatiga, dori vositalarining salbiy ta'siriga va dieta bog'liq. Xususan, fosfor va kaliy miqdorining o'zgarishi og'iz mikroflorasiga ta'sir qiladi, bu esa stomatologik kasalliklarning rivojlanishiga olib keladi.

Muhokama. Diagnostika va profilaktika: Gemodializ bemorlarida stomatologik kasalliklar tez rivojlanishi mumkin, bu esa ularni erta aniqlash dolzarbligini belgilaydi. Kserostomiya va uremik stomatit kabi kasalliklar og'iz bo'shlig'iga

salbiy ta'sir ko'rsatadi. Muntazam stomatologik tekshiruvlar va profilaktik davolash, shuningdek, og'iz gigiyenasini yaxshilash bunday kasalliklarning oldini olishda muhim omillardir.

Interdisipliner yondashuv: Gemodializ davolanishi davomida stomatologlar va nefrologlar o'rtasidagi yaqin hamkorlik bemorning umumiy sog'ligini yaxshilashga xizmat qiladi. Og'iz salomatligini yaxshilash uchun stomatologlar bemorning dietasi va dori vositalarini hisobga olishlari zarur.

Xulosa. Gemodializ bemorlarida stomatologik kasalliklarning yuqori tarqalishini inobatga olgan holda, og'iz salomatligi muammolariga erta tashxis qo'yish va profilaktik choralar ko'rish zarur. Yaxshi diagnostika, individual davolash va interdisiplinar yondashuv yordamida gemodializ bemorlarining og'iz salomatligini yaxshilash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Elekdag-Türk, S. et al. (2020). *Oral health care and chronic kidney disease: An overview*. Nephrology Nursing Journal, 45(6), 48-55.
2. Lo, J. et al. (2021). *Radiographic assessment of oral health in dialysis patients*. Journal of Nephrology, 42(3), 67-72.
3. Santos, A. et al. (2023). *Periodontal Disease in Renal Patients*. International Journal of Periodontics, 15(7), 34-39.
4. Shiva, V., et al. (2020). "Oral manifestations in patients with chronic kidney disease undergoing dialysis: A systematic review." *Journal of Oral and Maxillofacial Pathology*, 24(3), 543-550.
5. Mazurek-Mochol M, Bonsmann T, Mochol M, Poniewierska-Baran A, Pawlik A. The Role of Interleukin 6 in Periodontitis and Its Complications. *International Journal of Molecular Sciences*. 2024; 25(4):2146.